

TRIGONOMETRIČNA TOČKA I. REDA NA KRIMU RAZGLAŠENA ZA KULTURNO DEDIŠČINO

FIRST-ORDER TRIGONOMETRIC POINT AT KRIM DECLARED A CULTURAL HERITAGE SITE

Katja Oven

1 UVOD

Samodejno sporočilo, poslano iz dokumentarnega sistema Krpan glavne pisarne ministrstva za kulturo, je julija letos v priponki nosilo pomemben dokument za slovensko geodezijo, sklep o vpisu enote dediščine v register nepremične dediščine z imenom *Strahomer – Geodetsko znamenje prvega reda na Krimu (EŠD 30912)* z dne 5. 7. 2022. S tem je naša pisna pobuda za vpis trigonometrične točke I. reda na Krimu v register kulturne dediščine in za njeno razglasitev za spomenik državnega pomena obrodila prve sadove. Geodetska točka na Krimu je sedaj na dobri poti do pridobitve statusa spomenika državnega pomena, o čemer odločanje pristojnih še sledi. Tako bi geodetska točka na Krimu postala prva geodetska točka, ki bi pridobila ta najvišji status za kulturno dediščino v naši državi.

Navedeno pobudo smo v obliki ekspertize izdelali na Geodetskem inštitutu Slovenije v okviru projekta Izbor geodetskih znamenj za vpis v register kulturne dediščine in njihovo vrednotenje za razglasitev za kulturni spomenik, ki ga je financirala Geodetska uprava Republike Slovenije.

2 GEODETSKA TOČKA NA KRIMU V REGISTRU KULTURNE DEDIŠČINE

Geodetska točka na Krimu je v register nepremične kulturne dediščine vpisana na podlagi 67. člena *Zakona o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1, 2008)* in 5. člena *Pravilnika o registru kulturne dediščine (Pravilnik, 2009)*. S tem je pridobila status kulturne dediščine oziroma natančneje status registrirane dediščine. Sklep o razglasitvi prikazuje slika 1.

Osnovni namen registra kulturne dediščine (RKD) je informacijska podpora varstvu dediščine pa tudi predstavljanju, raziskovanju, vzgoji, izobraževanju in razvijanju zavesti javnosti o kulturni dediščini. Register obsega tri medsebojno povezane dele, ki vsebujejo osnovne, varstvene in predstavitvene podatke o nepremični, premični in nesnovni dediščini. RKD zato sestavljajo trije registri: register nepremične kulturne dediščine, register nesnovne kulturne dediščine in register premične kulturne dediščine. RKD vodi ministrstvo za kulturo, njegovi podatki so javni in so objavljeni na svetovnem spletu (RKD, 2022b).

Geodetska točka na Krimu v RKD je enota dediščine z imenom *Strahomer – Geodetsko znamenje prvega reda na Krimu*, ki se vodi pod evidenčno številko dediščine 30912 (EŠD). V registru ima svojo osebno

izkaznico z osnovnimi podatki. Z EŠD 30912 je geodetska točka na Krimu enolično identificirana. Uporablja se v vseh morebitnih postopkih varstva: evidentiranju, dokumentiranju, razglašanju za kulturni spomenik, varstvu dediščine v prostorskih aktih, izdajanju kulturnovarstvenih aktov, financiranju in podobno.

Do registrskih podatkov o geodetski točki se dostopa prek interaktivne karte registra kulturne dediščine ali pregledovalnika registra nepremične kulturne dediščine, ki sta na naslovu <https://www.gov.si teme/register-kulturne-dediscine/>. Na sliki 2 je prikazan grafični rezultat poizvedbe na interaktivni karti RKD, ki dodatno vsebuje še osnovne atributne podatke o geodetski točki, ti pa so dostopni tudi v registru nepremične kulturne dediščine (slika 3).

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Maistrova ulica 10, 1000 Ljubljana

T: 01 369 59 00
F: 01 369 59 01
E: gp.mk@gov.si

Številka: Rkd-05-22-00025-03-0
Datum: 5.7.2022

Ministrstvo za kulturo na podlagi 67. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/2008) in 5. člena Pravilnika o registru kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 66/2009) izdaja naslednji

sklep

V register nepremične kulturne dediščine se vpiše enota dediščine

EŠD: 30912
Ime enote: Strahomer - Geodetsko znamenje prvega reda na Krimu

Opis enote je v prilogi, ki je sestavni del tega sklepa.

Obrazložitev

Predlagatelj:
Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana
Tržaška 4
1000 Ljubljana

Vrsta predlagatelja: / 5 / ZVKD Ljubljana
Razlog: / 13 / pobuda
Vrsta predloga: / 1 / vpis enote dediščine
Številka predloga: Rkd-05-22-00025-02-0 Datum: 1.6.2022

Predlagatelj je skladno s 67. v zvezi s 84. členom Zakona o varstvu kulturne dediščine in 5. členom Pravilnika o registru kulturne dediščine, na pobudo Geodetskega inštituta Slovenije, posredoval predlog za vpis v register nepremične kulturne dediščine. Ministrstvo je na osnovi predloga enoto dediščine vpisalo v register.

Priloga(a):
Magda Miklavčič Pintarič, podsekretarka

mag. Ksenija Kovačec Naglič
sekretarka

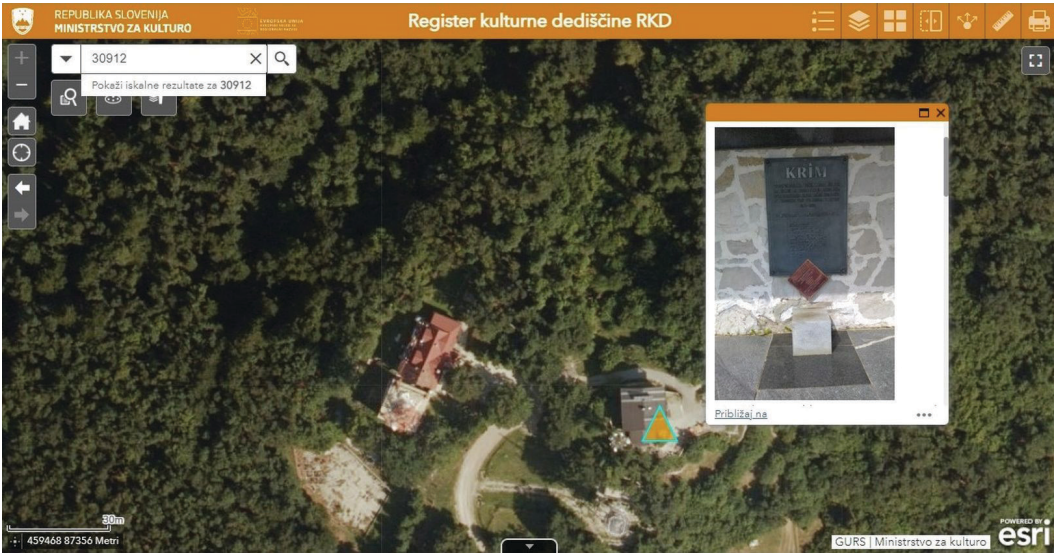
Vročiti:
- predlagatelj
- Geodetski inštitut Slovenije, Jamova 2, 1000 Ljubljana

V vednost:
- zbirka listin registra nepremične kulturne dediščine

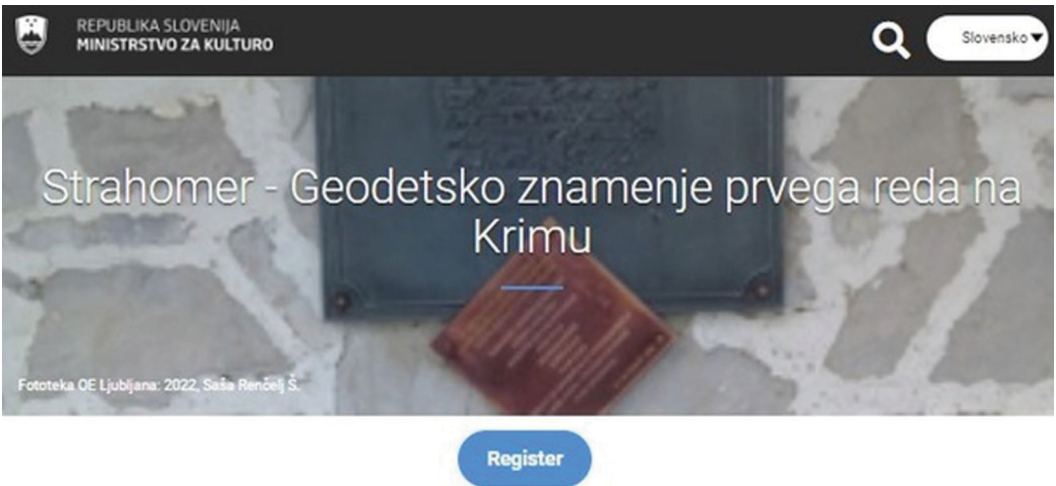

Rkd O 3

Slika 1: Sklep o vpisu geodetske točke na Krimu v register nepremične kulturne dediščine.

Slika 2: Podatki o geodetski točki na Krimu na interaktivni spletni karti RKD (vir: RKD, 2022a).

Slika 3: Vstopna stran v register nepremične kulturne dediščine o geodetski točki na Krimu (vir: RNKD, 2022).

V registru so zabeleženi naslednji podatki o geodetski točki na Krimu:

Geodetsko znamenje I. reda, postavljeno 1817 kot izhodišče Krimskega katastrskega koordinatnega sistema. Današnja podoba označbe s poliranim granitnim kvadrom je iz 1963, ko so dodali točke bočnih zavarovanj, ekscentrov in signalov. Obnovljeno 1994.

EŠD: 30912

IME: Strahomer – Geodetsko znamenje prvega reda na Krimu

SINONIM IMENA: Trigonometrična točka št. 172 I. reda

ZVRST DEDIŠČINE: *drugi objekti in naprave*

TIPOLOŠKA GESLA: *geodetsko znamenje, spominska plošča*

DATACIJA: *prva četrtina 19. stol., 1817, tretja četrtina 19. stol., 1861, tretja četrtina 20. stol., 1963, zadnja četrtina 20. stol., 1994*

OPIS LOKACIJE: *Geodetsko znamenje z vgrajenim podzemnim centrom je na najvišji točki z gozdom poraslega hriba Krim, neposredno ob glavni fasadi 1962 zgrajenega planinskega doma, Strahomer 60.*

OBČINA: *Ig*

ZAVOD: *ZVKD Ljubljana*

USMERITVE: *drugi objekti in naprave, spominski objekti in kraji*

STATUS: *registrirana dediščina*

3 VAROVANJE GEODETSKE TOČKE NA KRIMU V OKVIRU NACIONALNE ZAKONODAJE

Zakon o varstvu kulturne dediščine geodetsko točko na Krimu uvršča med materialno nepremično dediščino. Z razglasitvijo za kulturno dediščino je postalo razpoznano, da je varovanje geodetske točke na Krimu v javni koristi. Javna korist varstva dediščine se po zakonu določa v skladu s kulturnim, vzgojnim, razvojnim, simbolnim in identifikacijskim pomenom dediščine za državo, pokrajine in občine. Obsega tudi identificiranje dediščine, njenih vrednot in vrednosti, njeno dokumentiranje, preučevanje in interpretiranje, ohranitev dediščine in preprečevanje škodljivih vplivov nanjo, omogočanje dostopa do dediščine ali informacij o njej vsakomur, še posebej mladim, starejšim in invalidom.

Skladno s *Pravilnikom o seznamu zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah* (Pravilnik, 2010) geodetska znamenja, in s tem tudi geodetska točka na Krimu, spadajo v skupino nepremične dediščine *N06 – drugi objekti in naprave*. To so grajeni objekti ali večji predmeti iz več sestavnih delov in služijo človekovim potrebam, ki niso bivanje ali opravljanje dejavnosti v stavbi. Poleg splošnih varstvenih usmeritev je za skupino N06 predpisano, da se ti objekti in naprave varujejo tako, da se ohranijo njihove varovane vrednote, kot so: avtentičnost lokacije, fizična pojavnost objekta ali naprave, osnovna namembnost ali primarna raba objekta ali naprave in način njenega delovanja ter vsebinski in prostorski odnos med dediščino in okolico.

4 OZAVEŠČANJE JAVNOSTI S PISNIMI PRISPEVKI

Izbrane ugotovitve glede nastanka, pomena in videza geodetske točke na Krimu smo za strokovno javnost strnili v predhodnem članku (Oven in Škafar, 2022) ter jih dodatno povzeli in objavili v brošuri z naslovom *Geodetska točka na Krimu* (slika 5). Brošura je namenjena širši laični javnosti in je vsem obiskovalcem v tiskani obliki dostopna v planinski koči na Krimu, digitalno pa na spletni strani Geodetskega inštituta Slovenije: <https://gis.si/geodetski-utrinki/>. Je prva v zbirki brošur, ki smo jo poimenovali *Geodetski utrinki*. Zbirka je posvečena geodetskim znamenjem, ki imajo za geodezijo prav poseben pomen in so del nepremične geodetske dediščine. Tej brošuri bodo v zbirki sledile še druge, ki bodo vsaka na svoj način predstavljale pomembnost izbranih geodetskih znamenj.

Slika 4: Naslovna stran prve brošure iz zbirke Geodetski utrinki. Izdajo brošure je omogočila Geodetska uprava Republike Slovenije (vir: GIS, 2022).

5 TEHNIŠKA ALI TEHNIČNA DEDIŠČINA

Ob koncu še terminološka zanimivost. V vsakdanjem jeziku pogosto uporabljamo izraz *tehnična dediščina* (ali *tehnični spomenik*), ki pa je po podatkih *Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša* zastarel. Pravilneje je uporabljati izraz *tehniška dediščina*, s katerim so opredeljena območja, stavbe in skupine stavb, orodja, naprave in stroji ter drugi predmeti, ki pričajo o razvoju proizvodnih sredstev, tehnologije in tehniške kulture, obrti in industrije v nekem zgodovinskem obdobju (angl. *industrial heritage*) (Terminologišče, 2022). Izraz tehniška dediščina se v zakonu ZVKD-1 ne pojavlja več, bil pa je uporabljen v sedaj že minulem *Zakonu o naravni in kulturni dediščini* (ZNKD, 1999).

6 SKLEP

Po podatkih, ki smo jih pridobili med raziskovalnim projektom V2-1924 (Triglav Čekada in sod., 2021a), so bile v RKD izmed geodetskih točk, ki pripadajo različnim tipom geodetskih mrež, vpisane tri geodetske točke, od katerih imata dve status lokalnega spomenika, in 24 mejnih točk, od katerih jih ima devet status lokalnega spomenika. Trenutno nimamo geodetskega znamenja, ki bi bilo razglašeno za spomenik nacionalnega pomena, prav tako ne za spomenik UNESCO. Geodetska točka na Krimu je tako prva na poti pridobitve statusa državnega spomenika.

Pridobitev statusa kulturne dediščine ali spomenika pripomore k ohranjanju geodetskih točk in dvigu

ozaveščenosti o njihovem pomenu v geodetski stroki ter k izboljšanju odnosa družbe do geodetske dediščine na lokalni ali nacionalni ravni. Proces pridobivanja statusa dediščine prispeva tudi k povezovanju različnih strok in laične javnosti, ki so z geodetskimi znamenji neposredno povezane, in s tem k njeni širši promociji.

Državne geodetske točke so z vidika varovanja in ohranjanja še posebej pomembne, saj so njihove koordinate eden od osnovnih gradnikov državnega koordinatnega sistema, na katerem temeljijo vse geodetske in kartografske upodobitve prostora ter katastrske izmere na ozemlju Slovenije (GIS, 2022).

Zahvala

Zahvaljujem se ge. Saši Renčelj Škedelj iz službe za kulturno dediščino pri območni enoti Ljubljana Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije za pomoč in sodelovanje pri izdelavi pobude za vpis geodetske točke na Krimu v RKD ter za razglasitev za spomenik državnega pomena.

Literatura in viri

- GIS (2022). Geodetski inštitut Slovenije. Geodetski utrinki, <https://gis.si/geodetski-utrinki/>, pridobljeno 7. 9. 2022.
- Oven, K., Škafar, R. (2022). Trigonometrična točka I. reda na Krimu – pobuda za spomenik državnega pomena. *Geodetski vestnik*, 66 (1), 99–110. https://www.geodetski-vestnik.com/arhiv/66/1/gv66-1_Oven.pdf, pridobljeno 7. 9. 2022.
- Pravilnik (2009). Pravilnik o registru kulturne dediščine. Uradni list RS, št. 66/2009.
- Pravilnik (2010). Pravilnik o seznamu vrsti dediščine in varstvenih usmeritvah. Uradni list RS, št. 102/2010.
- RKD (2022a). Register kulturne dediščine, <https://gisportal.gov.si/portal/apps/webappviewer/index.html?id=df5b0c8a300145fda417eda6b0c2b52b>, pridobljeno 7. 9. 2022.
- RKD (2022b). Register kulturne dediščine, <https://www.gov.si/teme/register-kulturne-dediscine/>, pridobljeno 7. 9. 2022.
- RNKD (2022). Register nepremične kulturne dediščine, <https://eid.gov.si/#/iskalnik>, pridobljeno 7. 9. 2022.
- Terminologišče (2022). Terminologišče Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša. <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/slovarji/urbanisticni/iskalnik?iztocnica=t%C3%A9hni%C5%A1ka%20d%C3%A9di%C5%A1%C4%8Dina#v>, pridobljeno 7. 9. 2022.
- Triglav Čekada, M., Oven, K., Radovan, D., Koler, B., Kogoj, D., Kuhar, M., Lisec, A., Sterle, O., Stopar, B. (2021a). Ciljni raziskovalni projekt V2-1924: Stalna geodetska znamenja kot temelj za kakovostno delovanje geodetske stroke: končno poročilo. Izvajalca: Geodetski inštitut Slovenije, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo. Financerja: Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije in Geodetska uprava Republike Slovenije. <https://gis.si/raziskovalni-projekti/sl-predstavitev-projektov-v2-1924/>, pridobljeno 7. 9. 2022.
- ZNKD (1999). Zakon o naravnih in kulturni dediščini. Uradni list SRS, št. 1/1981, 42/1986, Uradni list RS, št. 26/1992, 75/1994 – ZUJIPK, 7/1999 – ZVKD in 56/1999 – ZON.
- ZVKD-1 (2008). Zakon o varstvu kulturne dediščine. Uradni list RS, št. 16/2008, 123/2008, 8/2011 – ORZVKD39, 90/2012, 111/2013, 32/2016 in 21/2018 – ZNOrg.

mag. Katja Oven, univ. dipl. inž. geod.

*Geodetski inštitut Slovenije
Jamova cesta 2, SI-1000 Ljubljana
e-naslov: katja.oven@gis.si*